

جواد یار جانی: | اتفاق بد در سالگرد تولد اوپک

شاید برای سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) که آماده می‌شد ۶۰ سالگی تأسیس خود را در ماه سپتامبر جشن بگیرد، نشست اخیرش بدترین پیش‌بینی بود که می‌توانست انتظار آن را داشته باشد. شیوع ویروس کرونا که ابعاد جهانی پیدا کرده است، سالگرد تولد بدی را برای اوپک که موفق‌ترین سازمان مربوط به کشورهای به اصطلاح جهان سوم به شمار می‌رود، رقم زد. پیش‌بینی کاهش رشد جهانی و سقوط تقاضا برای نفت به‌ویژه از سوی کشورهای نظیر چین که یکی از منابع اصلی رشد تقاضای نفت در سال‌های اخیر بوده‌اند، اوپک را در شرایط بسیار سخت قرار داده است. گرچه این سازمان در طول ۶۰ سال گذشته با چالش‌های بسیار دشواری نظیر سقوط قیمت نفت به زیر ۱۰ دلار در نیمه دهه ۱۹۸۰ میلادی یا دیگر بحران‌ها در اواخر دهه ۱۹۹۰ بعد از اجلاس جاکارتا روبه‌رو شد که بحران اقتصادی در حال گسترش آسیا در تعیین میزان تولید به اصرار عربستان در نظر گرفته نشد و قیمت‌های نفت پس از سقوط شدید، مقدمات به قدرت رسیدن چاوز را در ونزوئلا فراهم کرد تا خیال عربستان از افزایش تولید ونزوئلا به ۶ میلیون بشکه در روز که دولت پیش از چاوز با کمک شرکت‌های عمدتاً آمریکایی به دنبال آن بود، به فراموشی سپرده شود. در دهه پیش هم قیمت نفت چند بار به رقم‌های بسیار پایین سقوط کرد، اما چون ادامه قیمت‌های پایین، کاهش سرمایه‌گذاری‌های جدید، به‌ویژه در میدان‌های نفتی را که هزینه بسیار بالایی برای تولید طلب می‌کنند، سبب شد تفاهم بین‌المللی برای افزایش قیمت‌های نفت از مسیر همکاری اوپک با کشورهای غیراوپک فراهم شود. این دوره از قیمت‌های نسبتاً بالا هم وضع درآمدی کشورهای صادرکننده نفت مانند روسیه و عربستان را رقم زد.

از سوی دیگر، تولید نفت آمریکا که پارسال به بالاترین رقم در تاریخ خود رسید حتی صادرات را ممکن کرد. برنیازی آمریکا از واردات نفت از خاورمیانه، در حالی که دیگر کشورهای عمده واردکننده نفت از این منطقه مانند چین، هند، ژاپن، کره جنوبی و برخی کشورهای اروپایی بیش از پیش به این واردات وابسته هستند، شرایط ایده‌آلی را برای آمریکا فراهم کرد تا بر سر ایجاد امنیت صادرات نفت از منطقه به آشوب کشیده‌شده خاورمیانه در موضع بالاتری

نسبت به دیگر قدرت‌ها قرار بگیرد.

اما سال ۲۰۲۰ با توجه به اینکه سال انتخابات در آمریکاست و رئیس‌جمهوری بر سر کار به هر وسیله ممکن برای انتخاب دوباره دست خواهد زد، قرار است سال بسیار بدی برای صادرکنندگان نفت باشد، زیرا کاهش ادامه دارد. قیمت نفت در ماه‌های آینده که کاهش قیمت بنزین را در آمریکا به دنبال خواهد داشت، با توجه به اهمیت این بخش از هزینه آمریکایی‌ها، می‌تواند برگ برنده‌ای در اختیار رئیس‌جمهوری قرار بگیرد، زیرا ارزان شدن نرخ بنزین در آمریکا برخلاف بالا رفتن ارزش سهام که بیشتر بر ثروت طبقه متوسط به بالا و ثروتمندان مافزاید، تقریباً همه اقشار کشور را دربرمی‌گیرد و به‌طور مستقیم درآمد قابل مصرف آنها را بالا می‌برد. کشورهای واردکننده عمده نفت هم از اینکه هزینه واردات آنها کاهش چشمگیر پیدا بکند، بسیار خشنود خواهند شد، گرچه به نظر نمی‌رسد این کاهش هزینه نفت وارداتی برای کشوری مانند چین که اقتصادش تحت تأثیر اشاعه ویروس کرونا، کاهش چشمگیری را در ماه‌های آینده انتظار می‌کشد، برای جلوگیری از کاهش شدید رشد اقتصادی آن کشور کافی باشد. اگر کاهش شدید قیمت نفت به انتخاب دوباره ترامپ کمک شایانی بکند، به نظر نمی‌رسد که ولیعهد جوان سعودی که در انتظار رسیدن به پادشاهی لحظه‌شماری می‌کند برای مدت کوتاه تا زمان انتخابات آمریکا با آن مخالفتی داشته باشد، به‌ویژه اگر این کاهش قیمت نفت وضع اقتصادی رقبای عمده آن کشور در درون اوپک یعنی ایران، عراق و ونزوئلا را بیش از پیش سخت‌تر بکند. اگر در این میانه شرکت‌های نفتی آمریکایی، به‌ویژه تولیدکنندگان نفت شیل با مشکلاتی روبه‌رو شوند، بعد از انتخاب مجدد ترامپ می‌توانند به بهبود شرایطشان امیدوار باشند. عملکرد روسیه در مذاکرات اخیر اوپک که به عدم موفقیت نامیدکننده‌ای منجر شد، هنوز کاملاً تحلیل نشده است، چراکه این کشور هم از قیمت‌های پایین صدمه خواهد خورد. شاید این کشور به روی شبکه‌های بیشتر صادراتی در دوره کاهش قیمت‌های نفت بیشتر حساب باز کرده باشد. ایران که روزهای سختی را در بازاریابی و صادرات نفت خود سپری می‌کند با چالش سخت دیگری روبه‌رو شده است که تنها همبستگی ملی که در روزهای اول انقلاب و سال‌های دفاع شجاعانه مردم دیده می‌شد، می‌تواند ما را از دوران سخت به سلامت عبور بدهد.

جواد یارجانی

مدیرکل پیشین امور اوپک و روابط با مجامع انرژی وزارت نفت